

MAJOROS SÁNDOR

NAGYKANÁLIS

Ignác nagyapám esete a sztapári úttal

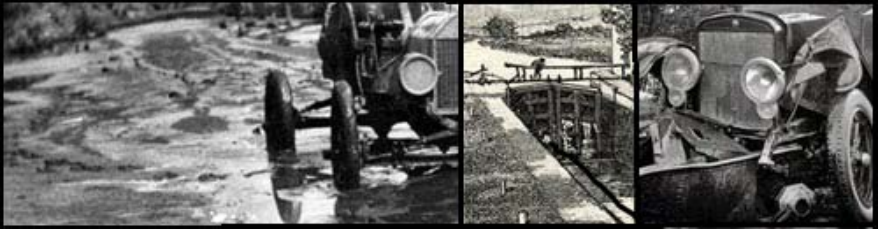
regény, első rész

A Ferenc-csatorna hídja

Az élet sokféle lehet, de a halál egy és oszthatatlan. Nem aprózható fel, nem terelhető másféle irányba, nem váltható át valami másra és nem helyezhető takarékkba, hogy sok apró halált fialjon, amelyek közül kedvünk szerint válogathatunk. A halálnak viszont nagyon is léteznek ereklyéi. Ezek legtöbbször teljesen közönséges hétköznapi anyagok vagy tárgyak, és csak utólag derül ki róluk, hogy magukban hordozták a rontást. Az a fekete automobil például, amelyet Majoros Ignác, a nagyapám vezetett, egyáltalán nem tűnt halált hozó ereklyének. A kocsiszekrénye nem préselődött össze, nem nyíltak szét, de még csak nem is deformálódtak el a borítólemezei, és bár a motorháztetője kinyílt és valamelyest hátrahajlott, ez nem tűnt helyrehozhatatlan hibának. Ha a jármű utasai történetesen ott állnak a töltésen, és fázósan toporogva várják a Zomborból érkező segítséget, nem suttozta volna senki maga elé, hogy óh, istenem, milyen csodás megmenekülés! Egy ilyen malórt karcolás nélkül illik megúszni. Aki nem sajnálta a járművét, és elég vakmerő hozzá, akár még fogadásból is megkísérelhette volna, hogy áthajt a befagyott Ferenc József-csatornán. A bácskai urak ennél sokkal nagyobb esztelenségektől sem riadtak vissza. Óbecsén az egyik méltóságos például úgy ünnepelte a születésnapját, hogy pányvát köttetett a góréjára, és a cigányzenészekkel megpakolt építményt végigvontatta a városon. Ilyentájt történt az is, szilveszter és vízkereszt között, már ha egyáltalán hinni lehet ezeknek a ki tudja, milyen ösvényeken, rejtekutakon közlekedő pletykáknak.

A hivatalos rendőrségi jelentés szerint a sofőri minőségben tevékenykedő nagyapám 1938. január 1-jén a Zomborból Sztapár felé vezető úton elvettette a Ferenc József-csatorna hídját és beleszaladt a Nagykanálisba. A ritkás hóval behintett bácskai táj fölött egyenletesen szürke volt az ég, és lehetett vagy mínusz tíz fok hideg. Ha valakinek az a képtelen gondolata támad, hogy ezen a napon megy ki a határba szárát vágni, megállás nélkül csapkodnia kellett volna a száravágó kapával, de ez a veszély épeszű embert nem fenyegetett. Zombor utcáin szimatolgatás nélkül is érezni lehetett még a petárdák füstjét, de aki automobillal fuvaroztatta magát haza a szilveszterezésről, ezt a csípős illatot könnyen összekeverhette a gépolaj és a benzin szagával. Ha pedig ez a kora reggeli utas ezt megelőzően egy olyan teremben töltötte az éjszakát, ahol legalább kétszázan pipáztak és szivaroztak csaknem folyamatosan, bele kellett törődnie abba, hogy a ruhája teljesen átítatódott a füsttel, és ez csak kint a szabadban vált igazán drámaivá, sőt elviselhetetlenné. Az utas gyomra egyébként is kavargott a töltött káposztától, amelyhez természetesen pezsgőt ivott, nem pedig könnyű asztali fehéret, ahogy úri társaságban illik. Most már késő bánat, az a fő, hogy túl van az egészen. Mire az automobil Zombor szélső házaihoz ér, onnan pedig ki a nyílt országútra, a száraz kőroséprűként meredező nyárfák közé, már nem is gondol a füstös, lármás, petárda- és vadászpuska-durrogásos szilveszter éjszakára.

Az automobil meg-megcsúszott a jeges úttesten. A sofőr két kézzel tartotta a kormányt, és az előre tervezettnek csaknem a felére csökkentette a sebességet. Pontosan tudta, hogy ezzel a tempóval nem fognak délre hazaérni Bajsára. Most nem mehetnek a földúton Kerény felé, hanem Sztapáron és Szivácon át jókora vargabetűt leírva útba kellett ejteniük Cservenkát, aztán pedig Kúlát. Kétszer is átkelnek majd a Ferenc József-csatornán, először itt, a város alatt, egy jó óra múlva meg Szivác előtt. Közben mintha egy nagy, fehér sivatagban bukdácsolnának. Ez még nem is idegesítette, mert legalább százszor megtette már ezt az utat, és a felesége meg a fiai biztosan nem nyúlnak hozzá az ünnepi ebédhez, amíg meg nem érkezik. Mégis majd szétfeszítette a bosszúság. Egy cigaretta most nagyon jólesett volna, de ezt ő maga sem gondolta komolyan: egy uradalmi sofőr a volánnál sosem cigarettázhat, főként úgy, hogy a kenyéradó gazdája ott ül mögötte. A sofőr a visszapillantóban többször is megnézte a gazdáját, mert az a veszély is fenyegetett, hogy az uraság beokádik a kocsiba. Ahhoz képest, hogy tegnap este, a Zsupánián még milyen harsányan és önfeledten búcsúztatta az óévet, most eléggé nyomottnak látszott. A nyakkendő már sikeresen lehámozta magáról, de a kalapját a fején hagyta, ami az ő színvonálához képest több volt, mint illetlenség. Ha a sofőrnek nem kellett volna figyelnie a hó alól meredező, sziklakeményre fagyott göröngyöket, alaposabban is tanulmányozhatta volna ezt a fakó, izzadságcseppekkel karéjozott arcot, ám hogy ez bármit

is megváltoztatott volna a nem egészen húsz perc múlva bekövetkező események menetében, azt soha senki nem tudhatja meg. Az is kétséges, hogy a kenyéradó gazdáján egyáltalán látszott valami nyugtalanító. És ha látszott volna, Majoros Ignác uradalmi sofőr vajon miként segíthetett volna rajta? Meg kellett volna kérdeznie, hogy már megbocsásson, méltóságos úr, csak nincs valami baj? A hátul ülő erre mogorván csak annyit válaszolhatott volna, hogy miféle bajra gondol, Ignác? Nem is tudom... csak úgy..., hebegett volna a nagyapám. Ne képezelegjen itt nekem, tromfolhatott volna a gazda, mert a végén még az árokban kötünk ki! Semmi kedvem gyalog visszamenni azok közé a mihasznák közé! Ez nem fog megtörténni, méltóságos úr, mondhatta Majoros Ignác, jócskán megbánva, hogy egyáltalán belekezdett ebbe a beszélgetésbe. Kifejezetten örülhetett, hogy a gazdája nem forszírozta tovább ezt a dolgot. Valami olyasfélét dűnnyöghetett, hogy akkor rendben van, figyelje az utat, Ignác, és szóljon, ha megérkeztünk.

Nem bizonyítja semmi, hogy erre a beszélgetésre egyáltalán sor került. Nagyapámat nem ismertem, fogalmam sincs, mennyire volt szókimondó és határozott. Mintha én ülnék annak a gépkocsinak a kormányánál, nem több és nem is kevesebb tudással felvértezve, mint amennyivel ő 1938. január 1-jén rendelkezett. Mereven ülök a sofőrülésem, figyelem a teljesen néptelen országutat, hátha föltűnik egy árulkodó jel, amit ebből a kényelmes, jövőből múltba visszahatólító pozícióból számon kérhetek tőle. Csakhogy ilyen jelek nincsenek. Valamelyik réges-régi hittanórán, ráadásul a reformátusoknál, ahová az óra utáni focizás kedvéért katolikus létemre belopózkodtam, a tiszteletes azt mondta: a Krisztus utáni korszakban már senki sem kap jelet. Rögtön tudtam, hogy ez az egyik kulcsa a nagyapám körüli rejtélynek. Azon a balvégzetes napon nem kapott és nem is kaphatott jelet. Teljesen tudatlanul, szinte ösztönösen ment elébe a sorsának, ami ugyebár olyasmi, mint a spanyolviasz fölfedezése. Miért éppen ő lett volna kivétel a milliárdokat érintő szabály alól? De tegyük fel, hogy az a jelzés mégis ott lebegett az orra előtt, nem a maga tárgyiasult valóságában, hanem úgy, ahogy egy halvány sejtés. Előző éjjel nagy, duzzadó vizekről álmodhatott, ami minden kultúrában rosszat jelent, és abban a pillanatban, amikor az utolsó házakat is maguk mögött hagyták, hirtelen ez jutott eszébe. Mit kellett volna tennie? Ha lefékezi

az automobilt, és úgy, ahogy van, posztókabátban, alacsony szárú cipőben, sofőrkesztyűsen, de hajadonfővel lerohan az útról, bele a fagyott állapotában igencsak bokatoró bácskai határba, vajon más irányba tereli a később történeteket? Ehhez képest a nagyapám szép kényelmes, sőt, mondhatnám úgy is, hogy biztonságos tempóban vezette az autót, és gyaníthatóan esze ágába sem jutott a visszapillantóból a gazdáját studérozni. Már csak negyedórája maradt a Ferenc József-csatorna hídjáig.

Hátborzongató belegendolni, mi mindentől menekülnék meg, ha képesek lennénk akár csak egy percet is belelátni a jövőbe. Mi ez az egy perc az örökkévalósághoz képest, és miféle garaszkodás a Teremtő részéről, hogy nem enged bennünket hozzáférni? Nem is kéne egy egész perc, elég volna néhány másodperc. A kocka még repülne, de mi már tudnánk, melyik oldala lesz fölül, ha a pörgése abbamarad. Hatalmas vagyont gyűjthetnénk ezzel a képességünkkel, vagy ami ennél sokkal fontosabb, odébb léphetnénk, hogy az eresz alól leváló vakolatdarab ne a fejünkre, hanem mellénk zuhanjon. Ha nagyon szorulna körülöttünk a hurok, bármit megadnánk ezért a képességért. Megtudhatnánk például, hogy egy fémdarab egy-két pillanat múlva a húsunkba fúródik, és innentől nem érdekelné bennünket sem a vagyon, sem a hírnév. Minden törekvésünk arra az egy, apró mozdulatra irányulna, hogy ezt a száguldó fémdarabot, ha csak néhány centiméterrel is, de elkerüljük.

A nagyapám aligha ilyesmin tűnődhetett, miközben a gondjára bízott járművet kifelé vezette Zombor belvárosából. Talán beleélte magát abba, hogy 1938 első napja van, ha úgy tetszik, egy tiszta fehér irkalap, amire most még bármi rákerülhet. A Zsupánia alagsorában az előző éjszaka a megpróbáltatásaiktól karikás szemű cselédek már javában mosogatták a szilveszterezés közben felhalmozódott csetrest, de a díszteremben, a zentai csatát ábrázoló impozáns festmény alatt még vagy félszáz vendég darvadozott. Itt nem fenyegetett az a veszély, hogy valamelyik habókos arisztokrata beparancsolja a góréba a zenészeket, ez a mókázás más miatt került be a történelembe. Enni- és innivalóban sem a vendégek, sem a kiszolgálószemélyzet nem szenvedett hiányt – a száрма még mindig hatalmas üstökben dermedezett a konyhában –, és a javarészt dixielandet játszó zenekar is megfelelt az elvárásoknak. De aki nem csak a flitterezett estélyikben pávászkodó hölgyeket figyelte, azt is észrevehette, hogy a frakkjaikban kissé esetlenül mozgó előkelőségek ezen a kivételezett napon is az üzleti élet, meg tán a politika örökké nyitva hagyott kérdéseiről diskurálnak.

A Sándor király elleni merényletnek októberben volt a harmadik évfordulója. Azt hihetnék, ennyi idő bőven elég arra, hogy az egyébként gyorsan elfogott bűnösöket alaposan kihallgassák, és a vallomásaikból, nyomozati anyagokból képződött vaskos dossziékkal együtt átadják őket az igazságszolgáltatásnak. Három éve húzódik ez

az ügy, és még messze nincs vége, sőt, az események mintha most gyorsultak volna föl istenigazából. Az újságok egyre nyíltabban és magabiztosabban cikkeznek arról, hogy a merénylet szálai Magyarországra vezetnek. A gyilkosok állítólag egy határ menti táborban kaptak kiképzést, és mindezt a legmagasabb magyar politikai körök tudtával és beleegyezésével. Erről beszélgettek most az urak. A szivarfüst vastag, bodrozódó ködébe burkolózva mindez talán nem is volt feltűnő. Mindeközben a Mary Pickford-frizurás hölgyek chérryt kortyolgattak, és a divatról, a hamarosan kezdődő báli szezonról, meg a szokásos városi pletykákról csevegtek. A közép-bácskai magyar arisztokrácia krémje csaknem hiánytalanul képviseltette magát abban a krepp-papír fonatokkal és fenyőágakkal feldíszített teremben. Megannyi öltönyös-frakkos-szmokingos kis- és nagybirtokos, akiket a világháborút lezáró békediktátum ebbe az új országba kényszerített. Itt ragadtak a kastélyaikkal, földjeikkel, jószágállományukkal, meg minden egyebükkel. Akár tetszett nekik, akár nem, kénytelenek voltak mihamarabb beilleszkedni ebbe a számukra riasztóan idegenné változott világba, ahol sem az üzleti élet, sem a hivatalos ügyek intézése nem működhetett szerb nyelvtudás nélkül.

A magyar arisztokratáknak ez enyhén szólva nem tetszett. Túlságosan is jól emlékeztek még azokra a vészterhes időkre, amikor a mezítlábas, lerongyolódott szerb katonaság Újvidéknél átkelt a Dunán, és mert nem ütközött semmilyen ellenállásba, halálosan elcsigázva, de továbbvándorzott észak felé. Állítólag Clemenceau személyesen adta parancsba, hogy tilos megállniuk. A franciák tudták, hogy Magyarország feldarabolásakor ott lesz az új országhatár, ahol a kapituláció aláírásakor antant katonák sorakoznak. És ezek a hullafáradt, sáros szerb bakák teljesítették a parancsot. Lábujjaik közé benyomódott a sár, amitől abban az önkívületi állapotukban tán olyan érzésük lehetett, mintha dunyhán tapostak volna. Az ő földjük nem volt ennyire lágy és ennyire kiterjedt. Akik civil életükben az eke szarvát markolták, biztosan nem bírták ki, hogy ne vegyenek kézbe egy göröngyöt, ne szagolgassák, és ne morzsolják széjjel. Ez igen, brate!, mondogathatták egymásnak, itt kéne vetni és aratni, hogy tavasz végén ne kergetőzzenek a gerlicék a góréban. A magyar földesurak tehetetlenül figyelték kúriáik ablakából ezt az élőhalottakból szervezett menetszlopot. A tisztek éppen olyan múmiaszerűek voltak, mint a bakák, és mert a szerbek már rég megették a lovaikat, talán még a vezérük, •ivojin Mišić vajda is gyalog lépkedett előttük. De mindez már emlék. Most már – hamarosan 1938-at írunk – a bácskai magyar arisztokraták csak útlevéllel utazhattak föl Budapestre. Ha fogcsikorgatva is, de bele kellett törődniük abba, hogy hazájukat Jugoszláviának, pontosabban Szerb–Horvát–Szlovén Királyságnak hívják. Itt kell élniük, és a jugoszláv államvezetés titkos óhajta szerint minél előbb, lehetőleg örökösök nélkül meghalniuk.

A nagyapám nem töprengett ilyen magvas kérdéseken. A zenébe oldott vidám, ünnepi hangzavar kiszűrődött a Zsupánia hátsó traktusába, ahol a legalább annyira népes kiszolgálószemélyzet nyüzsgött. Itt csoportosultak a nagyapámhoz hasonló beosztású uradalmi sofőrök is, akik a messzebről érkezett vendégeket fuvarozták. Többségüknek reggelig nem volt semmi dolga. Akár meg is vackolhattak volna valamelyik nyitva felejtett irodában, de szilveszter estéje lévén ez megmaradt pusztán elméleti lehetőségnek. A nagyapámról szóló kevés információ közül egyértelműen kiemelkedik az a mendemonda, hogy felettébb érdeklődött az emberi faj szoknyát viselő példányai iránt, kivéve a skót dudásokat. Űgy is mondhatnánk, nőügyekben nem volt éppen tapasztalatlan. Nagyanyámat is úgy vette el, hogy már túl volt egy ifjúkori, elhamarkodott házasságon. Egyáltalán nem kizárt, hogy ez a második frigy egyfajta menekülési útvonalat jelentett neki az addigi nagystílv, de alapjában véve mégiscsak botránys életmódjából. A nála tíz évvel fiatalabb nagyanyám még cselédviszonylatban is kimondottan csúnyácska volt, szöges ellentétben a nagyapámmal, aki azon a fotográfián, amely valamilyen csoda folytán elkerülte a vele kapcsolatos embargót, szóval ezen a fotográfián szakasztott úgy nézett ki, mint Petőfi azon az egyetlen, nevezetes dagerrotípián. A fejtartásuk például tisztára megegyezett: a nagyapám is egy kissé oldalt fordulva, a fejét alig észrevehetően megbiccentve nézett bele a masinába. Komoly volt és határozott, akár egy jelentőségteljes szerep előtt álló filmszínész.

Tudománytalan szempontból talán az is érdekes kérdés lehet, hogy egy ilyen, a feje tetejétől a nagylábujjáig humortalan ember vajon miként érhetett el gyors és látványos sikereket azoknál a cselédeknél, akiket meghódított? Náluk nem kérkedhetett azzal, hogy irodalmi aura veszi körül, mert ezek a parasztlányok aligha olvashatták a Kamjonkai Szemző Gyuláról és Ungár Piroskáról szóló Mikszáth-regényt. De erre sem létezik semmilyen szabály, vagy ha igen, az alól is biztosan vannak kivételek. Jó példa erre a nagymamám, aki csúnya lányként nemes egyszerűséggel rákényszerült arra, hogy minden érdekelje, ha pedig történetesen elvált férfival hozza össze a gondviselés, ne legyen válogatós. Ő tudta a legjobban, hogy ilyen alkalmat még egyszer aligha kínál fel neki az élet, meg hát az is igaz, hogy ezzel a snájdíj Majoros Ignáccal volt egy közös szellemi kapcsolódásuk. Nagyanyám abból a faluból való volt, ahonnét a Mikszáth-regényben Tóth Mariként elhíresült Ungár Piroska származott. Szinte látom az örömteli csillogást a szemében, amikor ezzel az adattal rátromfolhatott a hozzá széptevési szándékkal közeledő sofőrre. A Kamjonkai Szemzők spirituális szellemi aurájával kábító nagyapám ezzel úgy járt, mint a konyhalégy, ha meggondolatlanságból vagy kíváncsiságból túl közel merészkedik a zselével bekent celofánhoz: Csáti-Szabó Juliska pillantásától többé már nem tudott megszabadulni.

Mindez természetesen nem gátolta meg abban, hogy a megszokott életét élje. Papíron sofőrként szolgált, de ez a beosztás inkább műszaki mindenest takart. A személyét övező, szinte már eszelős titkolózás miatt nem sikerült kiderítenem róla, milyen iskolai végzettséggel rendelkezett, ám akkoriban ez nem is volt lényeges. Sokkal többet ért egy jó ajánlólevél, vagy ha az illetőt a leendő munkaadó ismerőse kommandálta. Biztos vagyok benne, hogy a nagyapám is így került Kúláról Bajsára, a Kamjonkai Szemzők uradalmi kastélyába, és igyekezett minél jobban megállni a helyét. Ami javítani és szerelni való volt, azt saját kezűleg elintézte. Értett a gépekhez, a villamossághoz – a nagyanyám akkor zúgott bele, amikor összedobott neki egy működő detektoros rádiót –, emellett pedig kiválóan hegedült és legalább ilyen szépen rajzolt. Az empátiában egyáltalán nem szűkölködő Kamjonkai Szemzők méltányolták is a sokoldalúságát, mert a lehetőségeikhez képest jól megfizették. Azt követően, hogy a nagyapám 1929-ben elvette Csáti-Szabó Júliát, mint ambiciózus, fiatal házasság már azt is megengedhették maguknak, hogy ezt a viszonylag jó sofőrfizetést teljes egészében félrerakják. A nagyapám egy saját javítóműhelyről ábrándozott, és ennek első állomásaként a porfészek Bajsáról egy lüktető, forgalmas városba kellett költözniük. A tervet kissé hátráltatta az a körülmény, hogy 1930-ban megszületett az apám, két évre rá pedig a nagybátyám. De 1937 végére így is összekuporgattak annyit, hogy Szabadka külvárosában, a Sándornak nevezett, akkor még igen gyéren lakott szatelittelepülésen megvehettek egy tűrhető állapotban lévő téglaházat. A nagyapám 1938 tavaszára tervezte a nagy és merész lépést: ekkor szándékozta bejelenteni, hogy felmond, és családotul Szabadkára költözik. Biztos volt benne, hogy kedvező ajánlólevéllel távozhat, ami majdan, a műhely beindításakor és egy esetleges banki kölcsön felvételekor igen sokat nyomhat a latban.

Ez járhatott a fejében, miközben a folyosó falának dőlve, kigombolt mellényben cigarettázva az előtte elsiető cselédeket stírálta. Ehetett-ihatott, amennyi belé fért, de a borral nem ártott csinján bánnia. A cimboráival poharazgató gazdájának emiatt cseppet sem kellett idegeskednie: Majoros Ignác nem szerette az italt, ami pedig az automobilt illeti, úgy vigyázott rá, mint a sajátjára. A Zsupánia előtt, ahol a galagonyafákkal szegélyezett sugárút egy kör alakú térbe csatlakozik, akkora volt a zsúfoltság, hogy egy kerékpárt sem lehetett volna leparkoltatni. A nagyapám néha kisétált az épület elé – jöttek-mentek a fiákeres és a különféle típusú járművek – és megnézte, rendben van-e minden. Ilyenkor ismerősökkel is találkozott, és attól függően, mennyire álltak közel hozzá, odaköszönt nekik, vagy meg is állt velük beszélgetni. Már este nyolc körül is foga volt a hidegnek, a pokróccal letakart lovak orrából hosszú párabolyhok törtek elő, az emberi lehelet pedig köddé alakulva megrekedt a kandeláberek fényudvarában. Ahol ennyi ember tülekszik, ott szinte fölfedezhetetlen

az ártó szándék, így a maga kiegyensúlyozott, biztos jövőjétől szinte megittasult nagyapám nem vette észre a kocsik között pusmogó, talán szórbundát, talán bokáig érő nehéz posztókabátot viselő, de mindenképpen oda nem illő sziluettek. Mert hát mesebeszéd az, hogy nincsenek figyelmeztető jelek. Minden ránk vonatkozó titkos tudás itt lebeg az orrunk előtt, csak képtelenek vagyunk kihámozni belőle a lényegét. Utólag, ha már megtörtént a baj, sokkal bölcsebbek vagyunk. Valósággal tobzódunk az addig elhanyagolt, jelentéktelennek hitt, de egyszerűen nagyon fontosá váló részletekben, és ezek jobban passzolnak egymáshoz, mint egy római mozaik kődarabkái. Még a frissen kihúzott lottószámokban is fölfedezzük a logikát: az első szám éppen fele a másodiknak, a harmadik ettől hárommal több, a negyedik meg ennek az egésznek az összege, és így tovább. De a saját sorsunkat illetően vakok vagyunk. Ezt az érzékszervet vette el tőlünk az Úristen, talán hogy ne tudjunk vele konkurálni, mert a jövőlátás vészesen közel áll a mindenhatósághoz. Ki lenne olyan bolond, hogy ne kerülné ki a rá leselkedő sorscsapást, ha teljesen biztos volna benne, hogy az bekövetkezik? Senki nem fertőződne meg, senki sem szenvedne balesetet és senki nem vállalkozna egy gyilkosság áldozatának szerepére. Ha magunk irányíthatnánk a sorsunkat, Isten senkinek se lenne érdekes, hiszen nem kellene félni a haragját vagy keresni a bocsánatát. Valójában nem is volna mit megbocsátani, ha egyszer a gyilkosok mind hoppon maradnának, nem beszélve a kisebb, megkárosításon alapuló bűnügyekről, mert azokat szinte rutinból védené ki az ember. Isten csak így egzisztálhat, hogy a jövő iránt érzéketlennek és érdektelennek teremtett bennünket. Nagyon jól tudta, mit csinál.

Kamjonkai Szemző Dénes megbecsült vendégnek számított abban az ünnepi kavargásban. Egy évtizeddel korábban jelentős összeggel támogatta a zombori kórház építését, és ez úgy sem merült feledésbe, hogy az utóbbi időben anyagilag egy kissé legatyásodott. A cselédei is tudták, hogy a nagyságos úrnak egyre több haragosa van, és ezek mindnyájan a pénz vonalán gyülekeznek, de Kamjonkai ez ellen semmit sem tehetett. Mi sem természetesebb, mint hogy ő is ugyanazzal próbálkozott, amivel a szorult helyzetbe került magyar arisztokraták: egyik hitelt a másik után vette fel, és mert egy idő után a bankok már nem álltak vele szóba, végső kétségbeesésében magánszemélyekhez fordult. Nincs rá bizonyíték, hogy kártyázott vagy lóversenyezett volna, a pénz egyszerűen elfolyt a kezéből. Bizonyos nézőpontból ez teljesen érthető: a háború előtt olyan kereskedőknek adta el a termést, akik a Monarchia területéről jöttek és ott is értékesítették az árujukat. Évtizedes múltra visszatekintő, jól bejáródott üzleti kapcsolatok voltak ezek, amelyek az 1920-as békediktátum következtében egyik napról a másikra eltépődtek. Ugyanekkor az antant által mozgásba hozott jugoszláv állam nagy tételben kezdte vásárolni a gabonát – akkoriban

irányítva a szilveszteri hangulatra még csak melegítgető vendégek pillantását.

A nagyapám ebben a pillanatban itta meg a második kávéját, miközben saját kvalitásainak tökéletes tudatában szemeztetett a rendeléseket szortírozó egyik felszolgálólánnyal. E pillanatban cseppet sem zavarta, hogy felesége és két kisfia van, de amikor később – úgy tíz óra körül – megszólította a lányt, nem a rendes nevén mutatkozott be neki. Nem azért, mert félt, hogy ha esetleg mégis összejön valami, a lány később kompromittálhatja – a Kamjonkai Szemzők közelében különös jelentőséggel bírt ez a szó –, hanem mert utálta a keresztnévét. Ignác – ez olyan dehonesztáló volt, sokkal jobban hangzott az, hogy Sándor. A megkönyékezett, épp hogy csak írástudó lányok és asszonyok egy ilyen néven bemutatkozó alakról azt hitték volna, hogy zsidó, és ez a nagyapámnak valamiért nem tetszett, bár az is lehet, hogy a Petőfivel való hasonlóság motiválta: ha már úgy néz ki, mint a költő, legyen a neve is az, hogy Sándor.

A felszolgálólányon látszott a hajlandóság, és a nagyapám már azon tűnődött, melyik irodába surranjon be vele, amikor a nagyteremből – úgy tíz óra körül – kiabálás hallatszott. A személyzet egymást letiporva furakodott az ajtóhoz, és ez a lendület a nagyapámat is magával rántotta. Alig látott valamit, de az előbbre állóktól megtudta, hogy egy kapatos társaság olyan nótát kezdett énekelni, ami nem tetszett a sarokban ülő szerb tiszteknek. Szó szót követett, aminek kisebb lökdösődés lett a vége, de most már minden rendben van. A nagyapám hiába ágaskodott, nem látta, hogy az ő gazdája benne volt-e a balhéban, amikor pedig a bámészködők szétszéledtek előre, már mindenki békésen ücsörgött. Egy kissé bosszúsan ment vissza a szortírozóba, de a lányt nem találta, ezért úgy döntött, kimegy a Zsupánia elé friss levegőt szívni.

A nagykabátját csak úgy lazán magára dobta, és már a lépcsőn lefelé menet rágyújtott egy cigarettára. A Zsupánia előtt még mindig nagy volt a jövés-menés. A későn érkezők kipirult arccal, nevetgélve kászálódtak ki a fiákerekből. A sótól megkásásodott hóba egymásba kuszálódnak, furcsa sínpályákat vájtak a kocsikereknek, amit még jobban kihangsúlyozott a kandeláberek halovány, ködpárával lefátyolozott fénye. A nagyapám már elpöccenteni készült a csikket, amikor valaki odalépett hozzá és megszólította. Sosem látta még ezt az embert, de az mégis rámosolygott, mégpedig azzal a furcsa, öntelt mosolygással, ahogy a mindentudók közelednek a reménytelenül ostobákhoz. Kényes pillanat volt: ez az alkalmi beszélgetőtárs minden különösebb erőfeszítés nélkül megmenthette volna. Nem kellett, hogy név szerinti ismerje a nagyapámat, lehetett volna akár egy nyomozó kinézetű, nagykabátos alak is, és mindenfajta kedvesség nélkül utasíthatna volna, hogy szedje a sátorfáját és kotródjon. Még jobb lesz, ha megbetegszik, vagy félholtra issza magát. Csináljon bármit, csak ne várja meg itt a reggelt. Ennyi kellett volna, és minden másként alakul, de úgy is

sebességbe kapcsolt, és a Zsupánia előtti körforgalomról rákanyarodott a csupasz galagonyafákkal szegélyezett sugárútra, ami a parkból kivezetve egy éles balkanyar után a Sztapári útra torkollott. A kocsí a legkisebb irányváltásra is érezhetően megfarolt, de a nagyapám ügyes sofőr volt, tudta, hogy ilyenkor a csúszás irányába kell terelni a járművet.

Minden másodperccel közelebb értek a Nagykanális hídjához, bár addig még rengeteg minden közbejöhethetett. Azt mondják, akire egy meterről rásütnek egy töltött pisztolyt, legalább nyolcféle esélye van, hogy túlélje a lövést. A pisztoly például csütörtököt mondhat, vagy a fegyver elsütője célt téveszt, de akár meg is gondolhatja magát. A nagyapám ugyanígy válogathatott a számára kedvező lehetőségek közül. Nem kellett volna lefékeznie, és örületet színlelve belerohanni a puszta határba, elég, ha egy megfarolást rosszul kezel, és még a városban belecsúszik a kocsival az árokba. A nagyságos úr összeszidta volna, a behorpadt sárhányó javítási költségét pedig levonja a béréből, de a Nagykanális hídjához aznap nem érnek oda, az hétszentség. A közös sorsuk akkor is kettévált volna, ha Majoros Ignác mégis úgy dönt, megkísérli a földutat Kerény felé. Legfeljebb tengelytörés lett volna a vége, meg egy kis fagyoskodás, ám ehhez érteni és értékelni kellett volna azokat a bizonyos jelzéseket. Látnia kellett volna, hogy miközben ő a motor beindításával bajlódik, egy másik kocsí már berregő motorral, menetkészen áll, és amikor Kamjonkai Szemző Dénes megjelenik a Zsupánia kapujában, ez az autó szép kényelmesen kigördül a parkból és ráfordul a Sztapári útra. De a nagyapám nem volt mesterdetektív, én pedig nem érzek magamban jogot arra, hogy innét, a hozzá képest távoli jövőből üzenetet küldjek neki. Minden egybefügg mindennel, a régmúlt és a távoli jövő történéseit csak egy vékony dimenzióhéj választja el, ami olyan, akár a celofán: ha rátapasztjuk a tenyerünket, figyelmeztetést küldhetünk a mögöttünk bukdácsolóknak, hogy egy adott cselekedetüknek az őhozzájuk mért jövőben, ami ugyebár a mi jelen valóságunk, súlyos következményei lesznek. Most fel kéne emelnem a kezem, hogy a tenyerem a nagyapám valóságában jégvirágszerű lenyomatot képezzen a szélvédőn. Ő rácsodálkozna erre, és megfedkezne arról, hogy a Sztapári út vékony hórétege alatt síkos, sárga kocakövekből van kirakva az úttest. Mire észbe kapna, hogy ez nem is tenyérnyom, hanem csak egy furcsa képződmény, a kocsí máris az árokban pihenne, talán éppen annak az öreg kalaposnak a háza előtt, akihez harminc évvel később, zombori nyaralásaim idején a nagymamámmal átruccantunk beszélgetni. A nagymamám akkor ötvenöt éves volt, én tizenegy, és abban a statikusan biztonságos jövőben jártunk-keltünk, ami ennek az 1938. január 1-jén történt eseménynek volt az egyenes ágú következménye.

Megint csak feltételezés, ám ez már maga után vonszolja a bizonyosság uszályfonatát: ha a nagyapám ezen a baljós, egész

családunkat megbélyegző és romba döntő napon meglátja a megmentésére küldött jelek bármelyikét, az özvegyi kendőt kötő nagyanyám nem adja el pánikszerűen az alig hónapokkal korábban megvett szabadkai házat, és nem költözik vissza két kisfiával a szülőfalujába, Ómoravicára. További folyamánként, ha nincs az a baleset a hídnál, az apám sosem találkozhatott volna az anyámmal, amiből ugyebár szervesen következik, hogy én sem jöttem volna a világra. Tudom, hogy nem szép, sőt, elítélendő, de ezzel a tudással felvértezve elemi érdekem fűződik ahhoz, hogy Ignác nagyapám gond nélkül végigkormányozza az automobilt azon a rövid útszakaszon, ami Zombor belvárosától a Ferenc József-csatorna hídjáig terjeszkedik. Mélyen hallgatok és szinte moccanni sem merek, nehogy a szélvédő üvegén képződő jégvirágok eltereljék a figyelmét és ne érkezzon oda, ahová meg kell érkeznie. Már csak néhány száz méter van hátra, a kocsi motorja egyenletesen duruzsol, úgy tűnik, nem lesz semmi baj, az én szempontomból legalábbis. Meg fogok születni.

